

Organizujeme

výuku

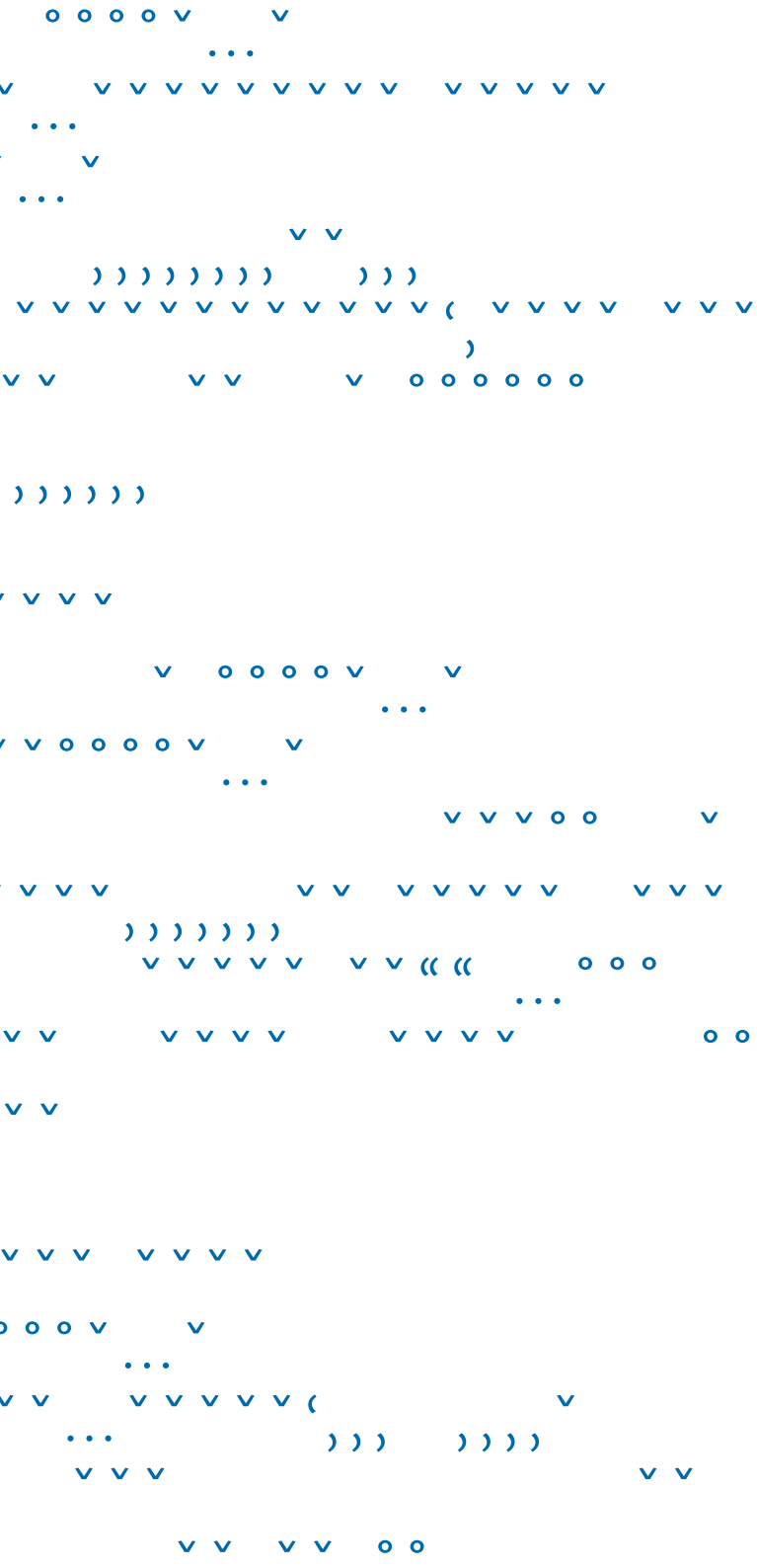
češtiny

jako

druhého

jazyka

Meta, o.p.s.

Organizujeme výuku češtiny jako druhého jazyka

Obsah

1. Co všechno je nové?	8
Učitel češtiny jako druhého jazyka – novinka v týmu	8
Výuka češtiny jako druhého jazyka – novinka v rozvrhu	10
Dítě chybí ve výuce, postupně se začleňuje – novinka pro učitele	12
Dítě chybí ve výuce, postupně se začleňuje – novinka pro rodiče	12
Chybím ve výuce, postupně se začleňuju – novinka pro dítě	13
2. Proces začleňování	14
Seznam	14
Diagnostika jazykových dovedností	15
Informování okolí o výsledcích diagnostiky	16
Formování skupin a sestavení rozvrhu	18
Průběžné změny rozvrhu	21
Výuka v kurzu	26
Hodnocení pokroku a na vysvědčení, komunikace s rodiči	27
CÍL – postupné	28
3. Co dělám když...	32
Rozhodovací stromy	34
4. Jak si zorganizovat ČDJ ve škole – krátký check-list pro učitele ČDJ	38
Příloha: Popis jazykových úrovní	40

Úvod

Když jsme si ve školním roce 2011/2012 vyzkoušeli na ZŠ Meteorologická intenzivní výuku češtiny jako druhého jazyka (ČDJ) pro skupinku dětí, které nově přišly do ČR a neuměly česky, a to v rámci dopolední výuky, ujistili jsme se, že tento způsob podpory je pro děti s OMJ naprosto klíčový a zásadní. A právě v tu dobu jsme se rozhodli udělat všechno pro to, aby tato podpora byla dosažitelná pro co nejširší okruh dětí, které přichází do našich škol bez znalosti vyučovacího jazyka. Ideálně aby tato výuka byla možná pro všechny tyto děti.

Od té doby jsme podnikali další logické kroky, které směřovaly k tomuto cíli:

- spolu s odborníky a klíčovými aktéry jsme v roce 2014 sepsali Systémová doporučení **Vzdělávání a začleňování žáků s odlišným mateřským jazykem**, mezi nimiž má intenzivní výuka ČDJ své ústřední místo
- v roce 2015 jsme spolu s předními odborníky na ČDJ vytvořili **Vzdělávací obsah ČDJ**
- v mezidobí se nám podařilo téma intenzivní jazykové přípravy a potřebu jejího nastavení a systematizace zakotvit i do strategických dokumentů (Koncepte integrace cizinců – společné soužití, Koncepte integrace cizinců HMP, Akční plán inkluzivního vzdělávání, atd.)

Dalším logickým krokem pak tedy pro nás bylo vyzkoušet jazykovou přípravu v ZŠ v praxi podle našeho Vzdělávacího obsahu ČDJ. Proto jsme v roce 2015 požádali OPPPR o projekt Češtinou k **inkluzi**. Jedním z hlavních cílů tohoto projektu byla pilotáž jazykové přípravy na partnerských základních školách, ověření vzdělávacího obsahu ČDJ a sepsání metodiky výuky ČDJ, která je nyní k dispozici na www.inkluzivniskola.cz.

Prostřednictvím výuky ČDJ na dvou partnerských školách jsme chtěli ověřit potřebnost učitele ČDJ ve škole, zjistit možnosti výuky ČDJ, etablovat předmět ČDJ a ujistit se, zda a jak je možné zorganizovat v rámci běžné školy intenzivní výuku ČDJ v době dopolední výuky.

Tento dokument popisuje naše zkušenosti se zaváděním intenzivní výuky ČDJ a nabízí závěry a doporučení, ke kterým jsme spolu se školami dospěli. Nechceme předvést celý systém, ale na vzorku dvou škol detailně popsat situaci.

Hledáme odpovědi na dvě zásadní otázky:

Jak je možné zajistit a zorganizovat výuku češtiny jako druhého jazyka?

Jak může vypadat proces začlenění do běžné výuky?

Po celou dobu výuky byl hlavní důraz kladen na prostupnost systému a individualizaci nejen na základě potřeb dítěte, ale i učitelů a školy.

Situace žáků s OMJ je v ZŠ komplexní.

V následujících kapitolách se pokusíme popsat většinu aspektů a nabídneme popis procesu dvou let pilotáže. Situace žáků s OMJ je v ZŠ komplexní.

V kapitole **Co dělám když...** je k dispozici několik ukázek, jak se učitel musí rozhodovat v různých – pro nás klíčových – situacích.

Popíšeme situaci z pohledu jednotlivých dětí i z pohledu učitelek ČDJ.

CO PŘINÁŠÍ VÝUKA ČDJ DĚTEM A UČITELŮM

- bezpečné prostředí
- adekvátní úkoly
- úspěch
- kompetence a jistotu
- úlevu pro učitele
- adekvátní hodnocení

M., 8 let, 2. třída, v ČR od poloviny 1. třídy

M. jsem učila od října 2017 do června 2018. Během druhé poloviny první třídy měl také výuku ČDJ, ale s jinou paní učitelkou. Začali jsme s dotací 7 vyučovacích hodin (vh) týdně. Na začátku se M. nedovedl vyjádřit téměř o ničem, rozuměl jen při použití velké názornosti. Jeho silnou stránkou byla matematika, ale ani čísla neuměl pojmenovat. Od začátku si pěstoval úžasné kompenzační strategie – ukazování, komunikace prostřednictvím obrázků v knize nebo na plakátech ve třídě, mimika, výraz. Jelikož jsem tento způsob komunikace podporovala a používala také, získal ke mně M. rychle důvěru a byla na něm vidět vděčnost a úleva, že se s někým “domluví”. Během prvního čtvrtletí M. občas propadal hysterickému pláči z neznámého důvodu. Nikdy jsem nevěděla, proč pláče, sám to nebyl schopen vyjádřit, občas to z něj vietnamsky “vytáhla” spolužačka a přeložila mi to (většinou se ho dotklo chování nebo poznámka jedné z dalších dvou Vietnamek, se kterými na ČDJ chodil, nebo že mu něco nešlo, nevyhrál hru atp.). Pláč jsme já i asistentka v jeho třídě vnímaly jako výraz přetlaku z neporozumění, psychického přepětí, zoufalství z jazykové bariéry, ale i citové deprivace (maminka ve Vietnamu, táta celý týden v práci, vychováván chůvou). Koncem prvního pololetí mi učitelka s asistentkou hlásily, že M. dělá obrovské pokroky, rozmluvil se, rozumí a reaguje. Hysterické propadání v pláč také zcela ustalo. V dalším pololetí jsme výuku nastavili na 5 vh týdně, z toho 3 vh jsme věnovali individuálně rozvoji mluvení, fonetice, čtení, rozvoji slovní zásoby a tématům z prvouky, 1 vh gramatické ČDJ společně se dvěma pokročilejšími Vietnamkami (rody, číslo) a 1 vh asistenci ve třídě – prvouka. Nyní na konci druhé třídy M. mnohem více rozumí a vyjadřuje se v jednoduchých větách, které jsou sice gramaticky nesprávné, ale umožňují porozumění (Ona jdu na tady? Včera čtu. Co budeme učit?) a své komunikační schopnosti uplatňuje i ve své třídě.

1. Co všechno je nové?

1. UČITEL ČEŠTINY JAKO DRUHÉHO JAZYKA – NOVINKA V TÝMU

Učitel češtiny jako druhého jazyka není zatím v českých školách známou ani etablovanou pozicí. Proto jsme na začátku naráželi na mnoho různých překážek.

Zaměstnanec nebo externista?

Zásadní překážka se ukázala hned při uzavírání smlouvy. Původním záměrem bylo zaměstnat učitele ČDJ METOU, tak, aby školy nemusely tuto pozici administrovat. Ukázalo se ale, že pokud by učitel češtiny nebyl zaměstnancem školy, **nemohl by učit děti sám v době běžného vyučování**. Ředitel školy nemůže svěřit výuku svých žáků osobě, která není zaměstnancem školy, protože chybí smluvní vztah a jde o bezpečnost žáků a přijetí zodpovědnosti za ně.

Předpoklady/Kompetence učitele ČDJ?

S výše zmíněným nastal problém číslo dvě. Zaměstná-li škola učitele ČDJ jako pedagogického pracovníka, musí mít předpoklady v souladu se zákonem o pedagogických pracovnících. To znamená, že musí mít pedagogické vzdělání. Protože je ale ČDJ specifická disciplína, vyžaduje také specifické dovednosti.

Kde se může učitel vzdělat v ČDJ najdete na

<https://www.inkluzivniskola.cz/cestina-jazyk-komunikace/kurzy-pro-ucitele>.

Náplň práce

Náplň práce učitelek ČDJ se skládala zejména z:

- diagnostiky dětí (počáteční i průběžné)
- definování cílů výuky (které vycházely z úrovně žáků a jejich potřeb, požadavků učiva v běžné třídě)
- tvorba sylabu, plánu výuky
- příprava či hledání vhodných výukových materiálů
- výuka a příprava na ni (v kurzu, skupinová i individuální)
- hodnocení žáků (čtvrtletní, slovní)
- komunikace s učiteli
- komunikace s rodiči

V dalších bodech a kapitolách tuto náplň konkretizujeme.

Spolupráce s ostatními pedagogy školy

Učitel ČDJ potřebuje být v intenzivním kontaktu s ostatními pedagogy. Je to proto, že učí češtinu děti, které zároveň chodí do běžných hodin ostatních učitelů. Jeho pozice se dá připodobnit ke speciálnímu pedagogovi, který si může brát děti z hodin a podporovat je. Zároveň speciální pedagog poskytuje učitelům metodickou podporu při vzdělávání dětí se SVP. Zatímco speciální pedagog už je ve školách většinou běžná pozice, učitel ČDJ je novinka. A proto se nám ukázalo jako naprosto klíčové **informovat** při nástupu učitele ČDJ do školy ihned celý pedagogický sbor o jeho pozici a náplni práce. Potřeba bylo **také vydefinovat** obsah a rozsah spolupráce s učiteli.

V podstatě celý první školní rok jsme mimo jiné věnovali vyjasňování pozice učitele ČDJ. Primárním úkolem učitele ČDJ je učit děti **komunikovat, rozumět, číst a psát v češtině**. Ale protože je druhým záměrem děti co nejdříve **připravit na zvládnání běžné výuky**, řeší každý učitel ČDJ také slovíčka a fráze a porozumění učiva z běžných předmětů. To je ale možné jen do určité míry, která je často předmětem vyjednávání s učiteli. Učitelky ČDJ narážely na očekávání ostatních učitelů, že naučí děti kromě jazyka také porozumění obsahům běžných předmětů. Více a konkrétně o tomto tématu v kapitole *Co dělám když...*

Zapojení do chodu školy

S novinkou pozice souvisí i zpočátku nejasné zapojení učitelů ČDJ do chodu školy. Mají se účastnit pedagogických porad? Mají komunikovat s rodiči na třídních schůzkách? Mají mít školní e-mail? Účastní se dozorů?

Na našich školách byla míra zapojení odlišná, což lze zobecnit jediné tak, že učitel ČDJ by se měl zapojit do chodu školy, jak to vyžadují okolnosti konkrétní školy. Nejpotřebnější je to z hlediska komunikace s ostatními (tedy účast na poradách, kontaktní email, konzultační hodiny pro učitele i rodiče, místo ve sborovně/kabinetu). Osvědčilo se nám ustanovit na školách nově příchozím učitelkám ČDJ také kontaktní osobu.

Technické zázemí

Ačkoliv by se to mělo zdát marginální a nepodstatné, i technickému zajištění je třeba věnovat pozornost. Učitel běžné výuky má většinou k dispozici učebnici, případně pracovní sešit a materiály navíc si vytváří jako doplnění k výuce. Učitel ČDJ většinou nemůže pracovat s jednou učebnicí z několika důvodů (učebnic ČDJ je nedostatek, skupiny jsou heterogenní a může se stát, že každé dítě potřebuje na hodinu něco jiného). Většinu materiálů si tedy vytváří sám nebo si upravuje materiály z internetu či ostatních učebnic. Potřebuje tedy **hodně tisknout, kopírovat**, což je poměrně nákladné. A zároveň potřebuje hodně různých učebnic, včetně učebnic na běžnou výuku. Na každé škole jsme tedy zajistili PC s tiskárnou a vybavili knihovny širokou **paletou knih, učebnic a slovníků** (obrázkových, překladových).

Zásadní pro výuku ČDJ se ukázala také **vlastní učebna ČDJ**. Obě školy v době pilotáže řešily problém s prostory a zpočátku byly učebny velmi provizorní. Protože výuka v kurzu vyžaduje velkou názornost a na zdi se lépe různě **plakáty**

s gramatickými pravidly, tematické plakáty se slovní zásobou apod., je nemožné stěhování do různých tříd a také sdílení s jinými třídami či družinou není vhodné (plakáty někdo zničí apod.).

Vlastní učebna se ukázala smysluplná i při kontaktu s rodiči a učiteli – fungovala jako **místo setkání a konzultací**, ale i jako **prostor pro inspiraci** (učitelé i rodiče se zajímali o materiály k výuce, inspirovali se knihami, pomůckami atd.).

Zároveň jako bezpečné útočiště pro děti, které představuje nejen osobnost učitelky, ale i speciální prostor.

2. VÝUKA ČEŠTINY JAKO DRUHÉHO JAZYKA – NOVINKA V ROZVRHU

Tak jako není etablovaná pozice učitele ČDJ, neexistuje také etablovaný **předmět Čeština jako druhý jazyk**. V rámci pilotáže jsme tedy ověřovali možné kurikulum češtiny jako druhého jazyka, tvořili materiály a na základě toho sestavili metodiku **Učíme češtinu jako druhý jazyk**. Kromě této obsahové činnosti jsme ale promýšleli rozsah a intenzitu výuky na základě potřeb jednotlivých dětí. A s tím úzce souvisí tvorba rozvrhu, tedy zakomponování průběhu výuky do běžného chodu školy.

Protože bylo naším hlavním záměrem naučit děti s malou nebo žádnou znalostí jazyka co nejdříve česky, bylo potřeba co nejintenzivnější výuky ČDJ. A to pochopitelně v čase běžné výuky, nikoliv odpoledne po výuce. Děti tedy bylo potřeba **uvolňovat z povinné výuky**. A zde jsme spolu s ředitelkami škol naráželi na nejasnosti a nejistou oporu v legislativě. *Může ředitel školy uvolnit dítě z povinné výuky, když jí nerozumí? Za jakých podmínek? A jak má být hodnoceno z předmětů, na které nechodí? Můžeme vytvořit i skupiny po 2 až 6 dětech? O jaké legislativní ustanovení se opíráme?*

V průběhu pilotáže se nám povedlo získat vyjádření MŠMT k uvolňování dětí s OMJ z povinné školní docházky. Ta je možná podle §50 Školského zákona, odst. 2: „*Ředitel školy může ze zdravotních nebo jiných závažných důvodů uvolnit žáka na žádost jeho zákonného zástupce zcela nebo zčásti z vyučování některého předmětu; zároveň určí náhradní způsob vzdělávání žáka v době vyučování tohoto předmětu.*“

Samotné sestavení rozvrhu je pochopitelně oříšek. Děti mají velmi různé potřeby, skupiny jsou hodně heterogenní. Ve skupině začátečníků se může potkat dítě z 1. třídy, které neumí číst ani psát s dítětem z 6. a 9. třídy. A s tím je třeba počítat v rozvrhu i v obsahu a organizaci výuky samotné. Máme-li více „podobných“ dětí, můžeme udělat skupinu přímo pro ně, závisí to ale na kapacitě lektora. Více o ustavování skupin a konkrétních příkladech rozvrhů hodin v kapitole Proces. Sestavování rozvrhu pro výuku ČDJ má různá specifika, nejzásadnější jsou tyto dva body:

1. rozvrh se mění v čase

Protože záměrem je postupně snižování rozsahu a větší zapojování dětí do běžné výuky, je třeba počítat s průběžnými změnami rozvrhu. Výuka ČDJ je velmi dynamický systém, který se v čase proměňuje. A na tuto dynamiku nejsou školy primárně nastavené, nejsou v tomto ohledu dostatečně a vždy pružné. O to víc je

nutná téměř neustálá vzájemná komunikace a ladění. Jak konkrétně se rozvrhy měnily je vidět v příslušné kapitole, obecně je ale nutné se připravit na to, že rozvrh může mít jinou podobu téměř každý měsíc. Jedním z možných důvodů bývá příchod nového žáka, který potřebuje větší intenzitu výuky. Nebo snížení intenzity výuky žáků, kteří už češtinu zvládli na komunikační úrovni. Skupiny se mohou formovat s ohledem na jazykovou úroveň (ve skupině jsou tedy děti se stejnou úrovní jazyka) nebo na základě věku a probíraného učiva (např. děti ze 6. třídy, které všechny probírají ve třídě podobnou látku a mají s tím problém).

2. do hodin ČDJ chodí děti z různých tříd

První rok pilotáže jsme se sestavováním rozvrhu začali až v průběhu září, což byla velká komplikace. Protože třídy už měly vlastní rozvrh a bylo velmi náročné vyjít vstříc potřebám všech dětí a zároveň potřebě a nárokům učitelů, aby se děti alespoň zčásti účastnily výuky běžných předmětů. Vzhledem k tomu, že do kurzu dochází děti z různých tříd, je potřeba dobře ladit. Výuka ČDJ je pro děti náročná, a proto by na ni měly být „čerstvé“, první hodiny výuky jsou ale často (kromě českého jazyka) věnovány matematice a dalším náročným předmětům. V ideálním případě by se rozvrh kmenové třídy mohl částečně přizpůsobit odchodům dětí na ČDJ – např. pokud děti odchází v době, kdy má celá třída češtinu, je to ideální. To se dařilo zejména na prvním stupni, kde je na češtinu jednak velká hodinová dotace a zároveň ve chvíli, kdy ve třídě učí jedna paní učitelka, může si rozvrh sama upravovat. Na druhém stupni jsme ale naráželi na velké překážky.

Nakonec jsme dospěli k následujícím pravidlům při sestavování rozvrhu:

- je potřeba mít aspoň 1 hodinu z každého předmětu za týden, např. jeden přírodopis ze dvou atp. (aby žák neztratil kontakt s obsahem, znal učitele, kvůli klasifikaci)
- mít několik hodin matematiky (tam se může zapojit, je problém, pokud mu učivo z M utíká)
- neodcházet z výchov (tam se může snadno zapojit, což je dobré pro socializaci)
- dobré je mít ČDJ místo ČJ (učivo v ČJ je o jazyce nikoliv výuka jazyka, je to v podstatě často nejtěžší pro orientaci úplných začátečníků) nebo dějepisu (většinou příliš mnoho neznámých slov a málo vizualizací)

Za pozornost stojí také výuka cizích jazyků na druhém stupni. *Uvolňovat? Neuvolňovat?* Ideální je, pokud je jedním z cizích jazyků jazyk, který dítě ovládá jako jazyk mateřský (např. ruština, angličtina). Tam je možné buď pro zvýšení sebejistoty dítěte posílat ho na výuku, kde je najednou nejlepší ze všech a může ukázat, že něco umí, nebo naopak dítě jen přezkoušet a nahradit výuku výukou ČDJ. Toto se ovšem týká velmi malého počtu dětí. Většina je nucena učit se další cizí jazyk. MŠMT vydalo metodický pokyn Odůvodněné případy pro nezařazení DCJ.doc, podle kterého je možné žáky cizince v odůvodněných případech na základě žádosti rodičů uvolnit z výuky druhého cizího jazyka. Také vyhláška 27/ 2016 umožňuje jako jedno z podpůrných opatření nabídnout žákům výuku ČDJ jako cizího jazyka.

3. DÍTĚ CHYBÍ VE VÝUCE, POSTUPNĚ SE ZAČLEŇUJE – NOVINKA PRO UČITELE

Tato novinka do mozaiky souvisí s oběma výše zmíněnými. Z pohledu učitelů vyžaduje podpora žáků s OMJ někdy až „Koperníkovský obrat“ v přístupu k dětem a k výuce. Nejen že se musí z počátku smířit s tím, že mu ve třídě chybí dítě, které do třídy patří, ale momentálně se mimo třídu učí česky. Měl by se ale vyrovnat také s tím, že ve chvíli, kdy ve třídě dítě přítomné je, musí mu (zvláště těm na úrovni začátečníka) věnovat pozornost, podporovat ho, zaměstnat. Protože dítě má ve škole bezpečné prostředí, tj. třídu na výuku ČDJ, kde pracuje soustavně a systematicky, vidí pokroky, může být neustále zapojeno. A má ve škole také „zastávce“ v podobě učitele ČDJ, kterému se svěří, že v hodině (např. zeměpisu, chemie) třeba nerozumí a nedokáže se zapojit. A přichází výzva pro oba učitele. Domluví se na spolupráci? Bude učitel předmětu ochoten se dítěti věnovat? Dokáže přizpůsobit výuku? Poradí mu někdo?

Počáteční „šok“ některých učitelů, kteří nechtěli, aby děti z výuky vůbec odcházel (jak se doučí to, co zamešká? Z čeho budu hodnotit, když tu není a nemůže psát test?), vystřídal naopak požadavek, aby na kurzu děti byly co nejdéle a nejvíce, takže by učitelé nemuseli řešit přítomnost dítěte ve třídě a jeho podporu. Přestože byla součástí projektu i možná metodická podpora pedagogů, ukázalo se právě toto jako velká výzva celé pilotáže, zvláště v prvním roce projektu. Ve druhém roce se více zapojili asistenti pedagoga, kteří ve výuce žáky podporovali. Ač je to spíše polovičaté řešení, nebylo v naší moci toto změnit. Postupnému začlenění se o trochu více věnujeme v posledním kroku, podstatné je říct, že změna nastavení učitelů k potřebám žáků s OMJ je na mnohem delší dobu než je horizont dvouletého projektu.

Ve školách jsme se často setkávali také s nerovnováhou v očekáváních učitelů o výkonu a možnostech žáků s OMJ. V některých případech měli učitelé od dětí příliš vysoká a nerealistická očekávání a takové situace mohou vést k frustraci u dětí i učitelů. Museli jsme vždy vysvětlovat, co žáci dělají na hodinách ČDJ, jak vypadají adekvátní úkoly a navrhovali jsme, co by mohli děti dělat v běžné výuce. V opačných případech měli učitelé naopak očekávání příliš malá nebo žádná, a to většinou v dobré víře. I tady se vyplatilo ukazovat, co už jsou děti schopné zvládnout a že je možné jim dávat úkoly, do kterých se mohou zapojit a mohou je posouvat i v běžném učivu. U dětí mohou nízká očekávání vést ke stagnaci, ztrátě učebních a pracovních návyků i motivace učit se.

4. DÍTĚ CHYBÍ VE VÝUCE, POSTUPNĚ SE ZAČLEŇUJE – NOVINKA PRO RODIČE

Předposledním aktérem v naší mozaice pohledů jsou rodiče dětí s OMJ. Jejich role může být unikátní mezi rodiči ostatních dětí v tom, že český vzdělávací systém neznají (absolvovali systém jiný, s jinými pravidly, předpoklady, organizačním nastavením apod.) a je třeba je tedy dobře informovat i o těch nejzákladnějších praktických detailech. Tuto část podpory měli na starosti sociální pracovníci projektu. Pro inspiraci lze využít jazykové verze dopisů pro rodiče na www.inkluzivniskola.cz/informace-pro-rodice-jazykove-verze.

V našem případě je ale třeba s nimi vyjednat také speciální zacházení s dětmi po jejich nástupu. Protože výuka ČDJ skutečně speciální je a rodiče si velmi dobře uvědomují, že děti zameškávají výuku matematiky, angličtiny apod., ne vždy jsou pro. Ukázalo se nám, že je třeba komunikaci s rodiči nepodcenit a dobře vysvětlit, proč je intenzivní výuka zpočátku tolik žádoucí.

Ano, setkali jsme se i s rodiči, kteří nechtěli, aby jejich dítě chodilo na češtinu a odlišovalo se. Předpokládali, že se naučí česky za běhu a za chodu. V této chvíli bylo nutné postavit se za potřeby dítěte a vysvětlit rodičům, jak náročné to pro dítě je. Zvláště proto, že pro uvolnění jsme potřebovali souhlas rodičů (viz výše).

Z tohoto důvodu jsme na začátku každého roku udělali **schůzky s rodiči, na kterých byli i tlumočníci** a zároveň jsme rodiče o podpoře na škole informovali písemně. Příklad dopisů je v části Proces začleňování.

5. CHYBÍM VE VÝUCE, POSTUPNĚ SE ZAČLEŇUJU – NOVINKA PRO DÍTĚ

Pro dítě s OMJ je situace nová v mnoha ohledech. Nejenže se sžívá s novým prostředím, novými lidmi a je obklopeno novým, neznámým jazykem. Nová je také naprostá nemožnost ukázat, co už umím, vyjádřit se k věci, které rozumím, chápu ji, ale chybí mi slova. Pro dítě je skvělé, když se může usadit v bezpečném prostoru třídy na výuku ČDJ, kde je učitelka, která ví přesně, co potřebuje, má od něj realistická očekávání a učí ho postupně a srozumitelně základy jazyka, který je všude okolo.

Ale i dítě vnímá, že mu může ujíždět vlak, že ostatní se ve třídě učí něco nového, zatímco oni se chodí „jen učit česky“. Zároveň vnímá tu nálepku. Může se cítit nedostatečně a hloupě, protože to, co on se tak pracně učí a zpočátku to jde tak zoufale pomalu, už ostatní umí. Právě z tohoto důvodu jsme věnovali tak velkou **pozornost pohledu dětí na jejich situaci a probírali s nimi postupné začlenění do výuky**. To, že děti nebyly na přesně stanovenou dobu (například pololetí) „zavřené na ČDJ“, ale mohly se začlenit do výuky a intenzita se snižovala na základě pokroku, fungovalo jako **obrovská motivace**.

2. Proces začleňování

1. SEZNAM

Prvním krokem ze všech **je vytipovat děti**, kterých by se mohla týkat výuka ČDJ. Učitel ČDJ potřebuje co nejdříve sestavit **seznam dětí s OMJ** s příslušnými informacemi:

Jméno, třída, věk, země původu, délka pobytu v ČR, historie školní docházky (v ČR i v zemi původu). Pokud už dítě do školy chodí: Jak se zapojuje do výuky, jak rozumí a reaguje podle dojmu třídního učitele/ostatních učitelů.

Obě školy měly v prvním roce vytipovat žáky s OMJ, kterým by jejich nedostatečná znalost vyučovacího jazyka mohla ohrozit školní úspěšnost, a kteří by tedy mohli potřebovat jazykovou podporu. Učitel ČDJ byl v této chvíli odkázán na školu a dovednosti pedagogů tyto žáky rozpoznat. Na jedné škole došlo díky nedorozumění k tomu, že na diagnostiku přišlo cca 80 dětí s OMJ. Učitelé si mysleli, že mají poslat všechny cizince a bilingvní žáky. Většina z nich ale neměla žádné nebo minimální problémy s češtinou.

Na druhé škole byl problém opačný. Učitelé neposlali na diagnostiku žádné žáky z 2. stupně. Tvrdili, že na 2. stupni nejsou žádní žáci s OMJ, kteří by potřebovali podporu. Byli tam totiž jen žáci, co jsou ve škole již dlouho. Nakonec poslali na diagnostiku dva žáky z 2. stupně, z nichž jeden poté absolvoval individuální hodiny ČDJ.

- o tom, kdo má jít na diagnostiku a pro koho je podpora v ČDJ určena, musí být informováni všichni učitelé ideálně přímo učitelem ČDJ (např. na poradě), aby nedocházelo k ani jedné ze zmíněných situací
- když je dítě v ČR např. tři roky a běžně se domluví, ještě to neznamená, že češtinu zvládá bez problémů. Může mít zásadní problémy s porozuměním textům či s jazykovou produkcí
- naopak to ale neznamená, že každý, kdo má cizí státní příslušnost, potřebuje výuku ČDJ...

2. DIAGNOSTIKA JAZYKOVÝCH DOVEDNOSTÍ

Každé dítě s OMJ, které by mohlo potřebovat podporu v ČDJ, musí projít jazykovou diagnostikou. Cílem jazykové diagnostiky, kterou jsme v rámci pilotáže vytvořili a používali, není přesné určení jazykové úrovně dítěte ve všech jazykových dovednostech (mluvení, čtení, psaní a poslech). Zásadní pro nás bylo zjištění orientační úrovně daných dovedností, které směřuje k ustanovení míry podpory v ČDJ, formování skupin dětí pro výuku a stanovení cílů pro jednotlivé děti.

Průběh jazykové diagnostiky v roce 2016/17

Diagnostika probíhala dvěma způsoby:

- Pro děti z 1. a 2. třídy (čili děti, které ještě zcela neovládají čtení a psaní), začátečníky a děti bez znalosti latinky byl určený řízený diagnostický pohovor na základě diagnostického dotazníku (otázky k obrázku, ověření porozumění základních instrukcí, stručný rozhovor o dítěti)
- Děti z 3. – 9. třídy psaly **rozřazovací testy** ve dvou úrovních: pro méně pokročilé děti na úrovni A1–A2 test Milý Petře a pro pokročilejší úroveň B1 a výše Praotec Čech (více v metodice *Učíme češtinu jako druhý jazyk*).

Na základě takto provedené diagnostiky jsme v obou školách rozdělili děti na tyto skupiny žáků:

- **skupina A** – začátečníci a mírně pokročilí, tzn. děti s úrovní češtiny do A2
- **skupina B** – děti, které zvládly češtinu na komunikační úrovni, ale potřebovaly další podporu, zejména v odborném a akademickém v jazyce, rozvoji slovní zásoby a gramatiky z pohledu ČDJ nebo trénovat psaní. Jednalo se o děti s jazykem přibližně na úrovni B1–B2.
- **skupina C** – děti, které napsaly dobře i test Praotec Čech s komplikovanější slovní zásobou, ale u nichž přesto bylo patrné, že nedosahují úrovně

rodilých mluvčích a potřebovaly by podporu zejména v akademickém jazyce, ovšem v rámci běžné výuky od svého učitele.

Průběh jazykové diagnostiky v roce 2017/18

V druhém roce projektu probíhala diagnostika již mnohem hladčeji. Učitelky ČDJ již znaly většinu dětí s OMJ, jejich jazyková diagnostika tedy nebyla potřeba. Rozhodnutí, v jaké skupině budou a jaký rozsah výuky dostanou, se dělalo na základě pozorování v hodinách. První tři týdny školního roku navštěvovaly učitelky ČDJ vytipované žáky s OMJ v jejich kmenových třídách během běžné výuky a sledovaly jejich úroveň češtiny, schopnosti a možnosti zapojení a konzultovaly s jejich učiteli cíle výuky a sestavovaly rozvrh tak, aby vyhovoval potřebám žáků, učitelů a učitelek ČDJ.

S novými žáky udělaly učitelky ČDJ diagnostiku stejným způsobem, jako v předchozím školním roce.

Na základě těchto pozorování a diagnostiky byly děti opět rozděleny na skupiny A, B a C a byl sestaven rozvrh.

Diagnostika na začátku kurzu probíhala v 2. roce hlavně formou náslechnů ve třídách a zjišťováním, do jaké míry jsou žáci schopni zapojit se do běžné výuky, jestli se jim tam někdo věnuje, nebo tam sedí zbytečně. To jsme zjišťovali i formou rozhovoru s učiteli a „čtením mezi řádky“ toho, co nám o žákovi sdělovali. Následovala diagnostika formou rozhovoru s žákem, případně i napsání krátkého textu, pokud byl problém spíše v psané formě (dle učitele). V rozhovoru jsem se kromě běžných otázek (Jak se jmenuješ? Máš bratra nebo sestru? Co rád děláš? Co jsi dělal o víkendu? atd.) ptala i na to, jestli žák ve třídě rozumí, jestli všechno nebo trochu, nebo vůbec - tedy z jeho subjektivního pohledu.

Diagnostické testy nejsou schopny vyhodnotit všechny faktory až tak komplexně - zhodnotit vzájemnou interakci učitele i žáka při výuce, protože „na učiteli záleží“. Testy ukáží míru znalosti jazyka, nikoli míru zapojení do třídy, výuky.

3. INFORMOVÁNÍ OKOLÍ O VÝSLEDKÁCH DIAGNOSTIKY

Informování rodičů

Rodiče všech dětí vytipovaných do kurzů A i B byli písemně informováni o průběhu jazykové diagnostiky i výsledku jejich dětí a dostali písemně informace o kurzu. Na jedné ZŠ jsme dokonce před diagnostikou žádali rodiče o **souhlas se samotnou diagnostikou** (špatná předchozí zkušenost). Pro rodiče byla uspořádána také společná schůzka s tlumočníky. Rodiče byli na schůzce seznámeni s koncepcí, obsahem a průběhem kurzu a měli možnost cokoliv konzultovat. Na informačních

schůzkách byli přítomni: metodička ČDJ (META), učitelka ČDJ, sociální pracovník (META) a zástupce vedení školy.

Většina rodičů s účastí dětí v kurzu souhlasila (cca 2 výjimky na ZŠ nám. Curieových, kde rodiče prvňáčka rovnou odmítli), některé děti byly v průběhu školního roku na přání rodičů z kurzu opět vyřazeny - týkalo se zejména dětí skupiny B na ZŠ nám. Curieových, které měly mít ČDJ 2 h týdně místo angličtiny (nešly lépe sladit rozvrhy).

K zařazení dětí do výuky ČDJ potřebujeme od rodičů písemný souhlas (viz výše). Ten podepisovali právě na této schůzce.

DOPIS PRO RODIČE:

Vážení rodiče,

*rádi bychom Vás informovali, že v rámci projektu **Češtinou k inkluzi**, který ve spolupráci se ZŠ nám. Curieových realizuje v tomto školním roce META, o.p.s., proběhla jazyková diagnostika žáků s odlišným mateřským jazykem, které vytipovali třídní učitelé.*

Děti z 1. a 2. třídy absolvovaly v rámci výuky pětiminutový pohovor, děti ze 3.-9. třídy psaly krátký jazykový test. Cílem této diagnostiky bylo vybrat děti, které potřebují podpořit ve výuce českého jazyka.

*Jazyková diagnostika ukázala, že někteří žáci tuto podporu skutečně potřebují, a proto bychom Vám rádi nabídli **intenzivní kurz českého jazyka**, vedený zkušenou pedagožkou se specializací čeština jako druhý/cizí jazyk. Tento kurz bude na ZŠ nám. Curieových zahájen 22. září a bude probíhat v době vyučování.*

Pro děti ze skupiny A, do které bylo zařazeno Vaše dítě, se jedná o intenzivní výuku čtyřikrát týdně –pondělí až pátek 2.- 4. vyučovací hodinu, čili celkem 12 hodin výuky češtiny za týden. Tato časová dotace umožní dětem naučit se co nejdříve česky tak, aby se mohly plnohodnotně zapojit do výuky. Tento počet hodin ale není definitivní - v okamžiku, kdy dítě dosáhne určité úrovně češtiny, se může postupně snižovat tak, aby se děti více zapojovaly do výuky v kmenové třídě.

Pro každé dítě bude po domluvě s ostatními učiteli vytvořen individuální vzdělávací plán, který jim umožní zvládnout češtinu a zároveň zohlednit to, že se neúčastní některých vyučovacích hodin v jiných předmětech.

*Děti budou v tomto kurzu češtiny klasifikovány, místo známek dostanou **slovní hodnocení**, které se objeví také na vysvědčení.*

Věříme, že tento kurz přispěje k rychlému zvládnutí češtiny a tím i k co nejlepšímu prospěchu Vašich dětí.

META, o.p.s

Informování pedagogického sboru

Informace o záměru intenzivní výuky ČDJ se zpočátku nedostala všem učitelům škol, ve kterých jsme působili. Nedostala se dokonce ani všem třídním učitelům žáků, kterých se týkala. Bylo to jednoduše proto, že META i učitelky ČDJ působily ve škole jako cizí element a vše bylo nové. Z těchto důvodů jsme museli zpočátku písemně (emilem) informovat učitele o každém našem kroku (diagnostika, formování skupin, rozvrh hodin, změny rozvrhu). V druhém roce už byla situace o poznání jednodušší. Učitelé věděli, že výuka ČDJ na škole probíhá a sami se při příchodu nových žáků ozývali.

4. FORMOVÁNÍ SKUPIN A SESTAVENÍ ROZVRHU

Učitelky ČDJ měly z projektu 0,8 úvazku. To znamenalo 18 hodin přímé práce. Mezi těchto 18 hodin bylo potřeba rozdělit výuku jednotlivých skupin dětí. Primární zájem škol i dětí bylo podpořit co nejintenzivněji skupinu A. Původním záměrem bylo 12 hodin pro skupinu A a zbývajících 6 hodin rozdělit mezi skupiny B tak, aby děti ze skupiny B měly 1–3 hodiny podpory.

Vytvoření skupin a následné sestavení rozvrhu je obrovská alchymie. Jedno podmiňuje druhé. Neexistuje univerzální klíč, který by se dal použít (alespoň jsme na žádný nepřišli). Učitelky ČDJ při sestavování skupin vycházely:

- z jazykové úrovně žáků
- z věku žáků a ročníku
- z rozvrhu hodin kmenových tříd
- kdo se s kým kamarádí
- v případě dvou dětí - jak může společná hodina prospět oběma dětem, i když jsou jiná úroveň
- jak moc prospěje přítomnost na běžné hodině kterému dítěti vs. jak moc potřebuje ČDJ

Ukázalo se, že nejlepší jsou větší skupiny dětí a vůbec nevdá, že je 1. a 2. stupeň dohromady. Náročné jsou spíš individuální hodiny.

V prvním roce projektu bylo na obou školách možné sestavit kurz pro větší počet úplných začátečníků a mírně pokročilých (skupina A), který probíhal v prvním pololetí školního roku **12 hodin týdně** (4 dny v týdnu 3 vyučovací hodiny denně) a jejímž cílem bylo v 1. pololetí školního roku naučit žáky prahovou komunikační úroveň jazyka (do úrovně cca A2). V kurzu bylo na ZŠ Nám. Curieových 6 žáků a na ZŠ Angel 8 žáků. Vzhledem k volné kapacitě v kurzu na ZŠ Angel byla účast nabídnuta dalším školám v okolí (ZŠ Rakovského, ZŠ Smolkova). Ze ZŠ Rakovského začali kurz navštěvovat 3 žáci, se ZŠ Smolkova, resp. rodiči žáka, bylo domluveno zapojení žáka od 2. pol. šk. roku.

U skupiny B byla hodinová dotace 2–3 vyučovací hodiny týdně dle individuálních potřeb žáků. Do této skupiny bylo na ZŠ Nám. Curieových vytipováno nejprve

téměř 20 dětí, postupně se ale jejich počet snížil na 10. Důvodem byl zájem pedagogů i rodičů ponechat tyto děti více ve výuce v běžné třídě (zejména v hodinách matematiky a angličtiny). Na ZŠ Angel bylo ve skupině B 5 dětí.

ZŠ ANGEL, školní rok 2016/17:

Na základě jazykové diagnostiky byla vytvořena skupina A a skupina B, jeden žák z 2. stupně byl individuálně vyučován. Výuka ČDJ byla v prvním školním roce zahájena 5.10.2016, ukončena byla k 15.6. 2017. Jména dětí jsou kvůli identifikaci změněna na iniciály, zobrazen je i ročník.

ROZVRH Angel 1. pololetí

Rozvrh bylo poměrně náročné sestavit, protože děti byly z různých tříd a ročníků. Základ tvořila skupina A + pokročilá druhačka J.H., někdy se však tato skupina scházela bez J.H., někdy byla doplněna dalšími dětmi, někdy byli spolu úplný začátečník M.R. a J.H. Níže je ukázka rozvrhu z 1. pololetí, z níž je zřejmé, že děti ze skupiny A měly výuku v rozsahu 12 hodin, ale tato výuka byla kombinovaná také s ostatními dětmi. 3. hodina ve středu ukazuje např. to, že někdy se děti scházely i podle ročníku a ne jen z hlediska jazykové úrovně (skupina 3. třída, kdy jsou v ní děti z úrovnových skupin A i B).

Toto rozdělení vyžadovalo od lektorky velkou flexibilitu. Musela dbát na zachování kontinuity témat a gramatiky, ačkoliv se složení žáků v hodinách měnilo. Další komplikací byla heterogenita skupiny, kde byl nejprve jeden a poté dva prvňáčci, kteří ještě zcela neovládali čtení a psaní. Šesták F.B. měl individuální dvouhodinovou.

V listopadu přibýly do skupiny A další tři děti ze ZŠ Rakovského a jeden žák ze ZŠ Angel. Od ledna 2017 se připojila další žákyně.

	1. h	2. h	3. h	4. h	5. h.
Pondělí	Sk. A+ J.H.	Sk. A + J. H.	Sk A+ J.H.	Sk. B	
Úterý	Sk. A	M.R. + J.H.	Sk. A + J.H.	Sk. B	
Středa	Sk. A + A.M. + D.S. (4. třída)	SK. A + J.H.	3.třída (M.R., J.M., T.V.)		
Čtvrtek	M.R. + J.H.	Sk. A	Sk. A + J.H.	F.B.	F.B.

Rozsah výuky jednotlivých dětí v 1. pololetí:

Skupina A:	M. R.	3.třída – 12 hodin týdně
	A. P. H. L.	2.třída – 10 hodin týdně
Skupina A+:	J. H.	2. třída – 8 hodin týdně
Skupina B:	J. M.	3.třída – 3 hodiny týdně
	T. V.	3. třída – 3 hodiny týdně
	A. M.	4. třída – 3 hodiny týdně
	D. S.	4. třída – 3 hodiny týdně
Skupina C:	F.B.	6. třída – 2 hodiny týdně

Rozvrh hodin Základní škola nám. Curieových, školní rok 2016/17:

Tento rozvrh nám ukazuje, že skupina A měla intenzivní výuku 3 hodiny čtyřikrát týdně, děti ze skupiny B pak chodily na ČDJ 2 x týdně a dělily se na 2 skupiny podle věku (1.-2. třída a 3.-5. třída). Žákyně z 8. třídy měla individuální výuku, ve které mohla postupovat vlastním (mnohem rychlejším) tempem.

Rozvrh 1. pololetí Curie

	1. h	2.h	3.h	4.h	5.h	6.h
Pondělí		Sk. A	Sk. A	Sk. A	Sk. B 3.+ 4.+5. třída	
Úterý		Sk. A	Sk. A	Sk. A	Sk. B 1.+2. třída	
Středa		Sk. A	SK. A	Sk. A	Sk. B 3. + 4.+ 5. třída	
Čtvrtek		Sk. A	Sk. A	Sk. A	Sk. B 1. + 2. třída	L. 8. třída

5. PRŮBĚŽNÉ ZMĚNY ROZVRHU

Jak jsme již zmínili výše – rozvrh hodin není stejný po celou dobu školního roku. Mění se někdy velmi rychle a operativně.

V prvním roce byla situace specifická tím, že na obou školách probíhal intenzivní kurz pro skupinu dětí. Protože děti dosahovaly vyšší úrovně různě rychle a zároveň měly v rozvrhu kmenové třídy hodiny, které bylo potřeba navštěvovat, změnili jsme rozvrh hodin v pololetí. Dětem byl snížen rozsah ČDJ a zároveň se vyšlo vstříc potřebě navštěvovat vybrané hodiny s kmenovou třídou. Tuto zkušenost demonstrují ukázky konkrétních změn rozvrhů u dětí, díky tomu se rozsah jejich podpory změnil a rozvrh se více individualizoval. Červeně jsou označeny předměty, které děti začaly navštěvovat místo ČDJ.

Z. – 5. třída, 2. pololetí

	2.	3.	4.
Po	AJ	M	ČDJ
Út	ČDJ	ČDJ	M
St	AJ	ČDJ	ČDJ
Čt	ČDJ	ČDJ	M

V. – 5. třída, 2. pololetí

	2.	3.	4.
Po	AJ	M	ČDJ
Út	ČDJ	ČDJ	M
St	AJ	ČDJ	ČDJ
Čt	ČDJ	ČDJ	ČDJ

L. – 8. třída, 2. pololetí

	2.	3.	4.
Po	ČDJ	ČDJ	ČDJ
Út	ČDJ	AJ	ČJ
St	ČJD	ČDJ	CH
Čt	ČDJ	M	ČJD

V druhém roce jsme v ZŠ Angel rozvrh měnili **každé čtvrtletí**. Důvodem bylo zejména na **snížení rozsahu češtiny u žáků**, u kterých došlo ke zvýšení jazykové úrovně.

Pro ilustraci uvádíme příklad snižování rozsahu hodin u dětí ze ZŠ Angel ve školním roce 2017/2018.

Jméno	Sk	Třída	Věk	Jak dlouho v ČR	Země původu/ mateřský jazyk
M.	A	2. E	8	Od listopadu 2016	Vietnam
K.	A/B	2. E	8	Od MŠ	Vietnam
A.	A/B	3. D	11	od 1. třídy	Vietnam
P.	B	2. D	8	od 1. třídy	Vietnam
M. A.	B	2. D	8	od 1. třídy	Vietnam
D.	B	2. D	10	od 1. třídy	Vietnam
P.	A	6. C	12	od února 2016	Vietnam
D.	A	8. B	14	od září 2017	Ukrajina
A. M.	B	5.E	11	od 1. třídy	Rusko
T.	B	3. B		od MŠ	Vietnam

Počet hodin týdně – 1. čtvrtletí	Počet hodin týdně – 2. čtvrtletí	Počet hodin týdně – 3. čtvrtletí	Počet hodin týdně – 4. čtvrtletí	Úroveň na začátku	Úroveň na konci
7	7	5	5	A0/A1	A1/A2
7	3	1	1	A2	B1/B2
7	3	1	1	A1/A2	A2/B1
0	0	2	2	B1	B1/B2
0	0	2	2	B1	B1/B2
0	0	2	2	B1	B1/B2
7	7	5	5	A0/A1	A2
8	8	4	4	A0/A1	A2/B1
2/4	2/4	2/4	2/4	B2/C1	B2/C1
1	1	1	1	B2/C1	B2/C1

*Úrovně jsou pouze orientační. Většinou mají děti různé dovednosti na různých úrovních.

*Např. M. – gramaticky zafixovaná první osoba, slovní zásobu si osvojuje pomalu, pasivní slovní zásoba a porozumění na B1

Úrovně jsou orientačně rozepsané v příloze dokumentu.

Na ZŠ nám. Curieových se v druhém roce rozvrh měnil téměř každý měsíc. A to zejména **kvůli** příchodu nového žáka bez znalosti češtiny. Protože v tu chvíli potřebujeme dát žákovi co nejintenzivnější pozornost a je třeba tedy někde ubrat (pokročilejší žáci dostanou méně hodin, spojíme děti do nových skupin apod.).

Jméno	Sk	Třída	Věk	Jak dlouho v ČR	Země původu/ mateřský jazyk
I. P.	A	6.	12	Od května 2017	Vietnam
T. F.	A	1.	7	Od února 2018	Rusko
V. D.	A/B	6.	12	Od jara 2016	Ukrajina
Z. A.	B	6.	12	Od 2015	Sýrie
H. P.	B	5.	11	Od 2015	Vietnam
A. H.	B	8.	14	Od 2017	Ukrajina
N. W.	B	3.	8	Od ledna 2017	USA (občanství ČR)
P. B.	B	3.	8	Od dubna 2018	Velká Británie (občanství ČR)

Počet hodin týdně – 1. čtvrtletí	Počet hodin týdně – 2. čtvrtletí	Počet hodin týdně – 3. čtvrtletí	Počet hodin týdně – 4. čtvrtletí	Úroveň na začátku	Úroveň na konci
12	10	9	4	A0	A1/A2
0	0	6	3	A0	A1
3	4	5	3,5	A1	A1/A2
3	2	1	1	A1	A2/B1
2	3	3	4	A2	A2/B1
3	3	1	0	A1	B1/B2
2	2	2	2	A1	A1/A2
0	0	0	3	A1	A1/A2

Více také viz rozhodovací stromy...

6. VÝUKA V KURZU

V projektu Češtinou k inkluzi vznikla metodika *Učíme češtinu jako druhý jazyk*, která výuku velmi podrobně popisuje z obsahového a metodického hlediska. Z hlediska organizace výuky je v tomto dokumentu relevantní zmínit, že obsah výuky **skupiny A** se odvíjel od vzdělávacího obsahu, který je zveřejněn na <https://www.inkluzivniskola.cz/zdroje-inspirace/vzdelavaci-obsah-cdj> a na jehož základě si učitelky ČDJ dělaly vlastní syllabus a plány hodin, které vycházely z potřeb jednotlivých dětí ve skupině. Na ZŠ nám. Curieových byli učitelé kmenových tříd pravidelně v prvním roce informováni o obsahu a cílech výuky skupiny A prostřednictvím **týdenních plánů**.

Výuka skupiny B byla většinou **propojením výuky ČDJ a obsahu ostatních předmětů**. Cílem bylo si na základě obsahu z předmětů jako je např. Člověk a jeho svět/Přírodopis/Dějepis **osvojit slovní zásobu a jazykové struktury**, které se v daných tématech objevují a tím si rozvíjet jazyk potřebný pro začlenění do běžné výuky. Dalším rozměrem a aspektem, který hrál při výuce významnou roli, bylo **propojení výuky ČDJ a obsahů různých předmětů**.

PRŮBĚŽNÁ DIAGNOSTIKA

U každého tématu, které začínáme učit – byť bychom předpokládali, že v něm děti nic neumí, **zařadíme diagnostickou aktivitu** – hru, hádanky, myšlenkové mapy, skládání kartiček se slovy a s obrázky, doplňování písmen ve slovech apod. Velmi často se ukáže, že děti již mnoho slov a vět z tématu znají. A naopak – velmi často zjistíme, že ačkoli perfektně časují, skloňují a dokážou napsat pěkný popis pokoje, neznají např. pojmenování míst ve městě a na vesnici – jako je náměstí, kostel, pole, nádraží... Tato nerovnoměrnost je častější na 2. stupni.

KAZUISTIKY

I. (6. třída) – nastoupila na konci minulého škol. roku 2016/2017: obsah: dle osnov (seznamování, třída, škola atd.), dle Vietnamských listů, Domina, Učím se česky (Kostelec) atd.

Každé úterý četba knihy *Nádherné úterý* od Daisy Mrázkové, zjednodušíme text, zkracujeme do jedné věty, kterou si I. napíše do sešitu. Nová slova, principy větného slovosledu.

V roce 2017/2018 byla v září jediná ze skupiny A, hodně individualizované lekce, některé ve skupince vrstevníků – 5., 6. tř.; také ve skupině s N. – 3. tř.

T. (1. třída) - nastoupil v únoru 2018 (12. 2. diagnostika): nečtenář, neumí ani azbuku, ani českou latinku, sběr materiálů od učitelů 1. stupně, nákup učebnic pro 1. třídu. Základem je Domino a učení se písmen – zatím jen velká tiskací. Učitelka na něj moc nehlídá, ostatní děti už plynne čtou i píšou. Ale já si jej nemůžu vzít na 3 hodiny, mám rozvrh a on by to ani nevydržel. Fungují nástěnná písmena a obrázky začínající tímto písmenem, pokud všechny obrázky pojmenuje, může písmeno sám pověsit na zeď, velká motivace. Úspěšné jsou i „montessori“ vějíře (vybírám stejná slova jako na velkých kartách). Opakuju stylem „najdi všechna zvířata nebo ukaž mi, co je zelené“ – a přitom zjišťuju, jak je na tom i jinak, se slovní zásobou). Důležitá rytmizace, dupání při slabikování a všelijaké zvuky. Výbornou pomůckou i hádanky (výukové programy). Vybírám slova, která se mi hodí.

Dostává 9 hod/týdně

7. HODNOCENÍ POKROKU A NA VYSVĚDČENÍ, KOMUNIKACE S RODIČI

Učitelky ČDJ psaly každé čtvrtletí slovní hodnocení dětí, ve kterém popisovaly pokrok dětí v různých oblastech. Na obou školách bylo domluvené, že toto hodnocení je podkladem pro učitele k hodnocení dítěte na vysvědčení. Ve všech případech bylo hodnocení podkladem pro známkování (nebo slovní hodnocení) na vysvědčení z Českého jazyka. V případě ZŠ nám. Curieových bylo také domluvené, že učitelka ČDJ hodnotila slovně i pokroky a aktivity či výstupy z témat, které byly propojením ČDJ a dalšího předmětu (např. přírodopis). Žák byl tak na základě slovního hodnocení hodnocen i z příslušného předmětu na vysvědčení.

Každé čtvrtletí prošla paní učitelka ČDJ toto hodnocení s každým dítětem a připomněla mu, co se učily a jak mu to šlo, co všechno se společně naučily. Dítě tak dostalo komplexní zpětnou vazbu.

Hodnocení se zakládalo také do portfolia jednotlivých dětí.

Problematické bylo, že slovnímu hodnocení rodiče často nerozuměli. Je vhodné to přeložit nebo se nad hodnocením sejit s rodiči a tlumočnickem. Toto se nám ale za dobu pilotáže nepodařilo zrealizovat. V dalších letech by na to ale jistě došlo. O pokroku dětí měly učitelky ČDJ příležitost mluvit s rodiči v rámci třídních schůzek. V druhém roce projektu, kdy si na výuku ČDJ již všichni zvykli, přicházeli rodiče pravidelně na konzultace s paní učitelkou. Řešil se zejména prospěch a pokroky, ale také problémy socializačního a psychologického rázu, které děti často sužovaly. Rodiče zajímalo, co se s dětmi ve škole děje. Někteří rodiče se zajímali také o samotnou metodologii výuky ČDJ, nechávali si doporučovat učebnice, brali si kopie materiálů. Stejně tak toto zajímalo i kmenové učitele dětí. V několika případech se rodiče učili češtinu spolu s dětmi.

8. CÍL – POSTUPNÉ ZAČLEŇOVÁNÍ DO VÝUKY, PROINKLUZIVNOST

Celá výuka ČDJ směřuje k začlenění do výuky, zpočátku (u skupiny A) zejména z hlediska komunikačních dovedností a základního porozumění. Protože výuka byla max. 12 hodin za týden (ve výjimečných případech 14), je zjevné, že děti byly již od počátku přítomné na výuce s kmenovou třídou. Což klade na děti i na učitele v kmenové třídě obrovské nároky. Na ZŠ nám. Curieových mají již dlouhodobě zavedený systém asistence dětem s OMJ. Škola má velké množství asistentů pedagoga, kteří podporují děti při začleňování. V průběhu spolupráce se nám povedlo do určité míry tento systém ještě více optimalizovat.

Krásný zážitek jsme měli z třídních schůzek na ZŠ Angel ve druhém školním roce projektu, kdy na avizovanou schůzku s tlumočnickem přišli všichni rodiče dětí, které absolvovaly v předchozím roce výuku ČDJ a první rok se zdálo, že o výuku nejeví příliš zájem. Na schůzce ale byli všichni vděční za příležitost nechat tlumočnickem přeložit veliké díky učitelce ČDJ a škole za výuku. To byla nejlepší zpětná vazba a utvrzení pro školu, že je to potřebné a má to smysl.

Podařilo se – naše výsledky

- upevnit systém práce s žáky s různou znalostí češtiny – žáci jsou dělení podle svých znalostí do tří skupin: zcela bez znalosti jazyka, s určitou znalostí jazyka a s komunikační, nikoli akademickou znalostí jazyka
- definovat potřeby jednotlivých skupin, domluvit se, kdo se bude komu věnovat
- utvořit pracovní skupinu asistentek pedagoga, která se scházela jednou měsíčně
- vytyčit dlouhodobý cíl – vytvářet portfolio materiálů, které budou napomáhat žákům s odlišným mateřským jazykem (ale v podstatě i dalším žákům se speciálními vzdělávacími potřebami) při předurčování tématu, při zapojení do hodin, při definování toho, co se musí naučit, při hodnocení
- vytvořit obecný plán tématu, který by pomohl učitelům při zpracování konkrétního tématu
- vytvořit check-list pro zkušené učitele, na co by neměli při zpracování konkrétního tématu zapomenout
- založit na Google disku prostředí určené ke sdílení materiálů mezi Metou a ZŠ Curie, na tento Google disk mají přístup všichni zaměstnanci školy
- začít vytvářet „zápisy z hodin“, které se pak upravují a slouží jako inspirace pro materiál do portfolia
- začít sdílet vytvořené materiály zatím mezi Metou a ZŠ Curie
- informovat další školy: ZŠ Angel, ZŠ Stross a ZŠ Tábořská o možném sdílení materiálů prostřednictvím metodické podpory Mety, sdílení materiálů již využívají i další školy a je dále otevřené pro další učitele

Plusy

- velká podpora vedení při metodické podpoře, a to nejen paní ředitelky, ale též školní psycholog
- práce s motivovanými a zkušenými asistentkami, které jsou ochotné tvrdě pracovat

Úskalí

- logisticky obtížná pozice metodické podpory, není zaměstnanec školy; než se podaří domluvit úvodní setkání, trvá to, je to obtížnější – další komunikace a logistika byla jednodušší
- asistentky začaly na portfoliu pracovat ihned, zatím se ale nepodařilo myšlenku portfolia prosadit mezi učitele
- získat je pro myšlenku vytváření portfolia trvalo delší dobu, případně bude trvat delší dobu

Kdy může být žák začleněn do výuky, je velmi individuální, klíčové je **hledisko míry zapojení žáka ve třídě**. Pokud žák sice moc nerozumí, ale učitel ve třídě je schopný mu učivo přizpůsobovat a pracovat s ním adekvátně jeho znalosti češtiny, žák dělá ve třídě pokroky i z jazykového hlediska a neztrácí kontakt s učivem, ani kolektivem.

Ve chvíli, kdy se dětem snižoval rozsah výuky ČDJ a měly se více zapojit do výuky ve třídě, bylo domluveno s vedením školy, že se **učitelka ČDJ půjde podívat do hodin na výuku**. Rozhodnutí o tom, jestli dítě může být do běžné výuky více zapojeno, ponechali v obou případech ředitelky školy **plně v kompetenci učitelky ČDJ**. Ta měla rozhodující slovo. Vycházela při tom z **rozhovoru s dítětem**, které samo vyjádřilo názor, jestli se už cítí na to chodit do třídy. Diskutovala tuto možnost s učitelem a především se rozhodovala na základě **náslechu v hodině**.

V hodinách sledovala, jak se dítě zapojuje, jestli je učitel schopen dítě zapojit, přizpůsobit výuku. V případě, že se žáci zapojovali, i učitelé byli toho názoru, že by měli být žáci více ve třídě „aby jim neuteklo učivo“, „aby psali test“ atp.

Pokud žák ničemu nerozumí (dle svého názoru, názoru učitele, hospitace ve třídě), úkoly nedělá, s učitelem se nedomluví, pak je pro něj přínosnější trávit více času na lekcích češtiny jako druhého jazyka a získat jistotu v řečových dovednostech, získat školní návyky a rozšířit si slovní zásobu – i tady panovala s učiteli shoda.

Příprava na postupné zapojení do výuky probíhala také prostřednictvím čtení s porozuměním různých dětských knih, účasti na čtenářských klubech, systematizací učení a již zmíněným propojováním obsahu předmětů a výuky jazyka.

Z. (6. třída) – nastoupil ve škol. roce 2015/2016 – v tomto dostával podporu od asistentek ve formě doučování češtiny. V roce 2016/2017 byl diagnostikován do skupiny A s počtem 12 hod týdně. V roce 2017/2018 1. pololetí chodil 3 hod týdně – místo češtiny, 2. pololetí 1 hod týdně individuál **ČDJ**. Z. sám vyjádřil potřebu chodit do třídy, pololetní písemka dopadla dobře, a tak jsme se s češtinářkou dohodly, že bude chodit na normální češtinu se třídou. Mezitím ještě proběhla schůzka s rodiči. Jeho pokrok je úžasný. Využil všech znalostí z kurzu češtiny, např. když brali se třídou číslovky, uměl je, zažil úspěch, začal dostávat i pěkné známky.

Asistence v hodinách

Zásadní v postupném začlenění do výuky byla možnost **asistování** ve výuce dětem, které měly individuální výuku. Učitelka ČDJ se tak mohla rozhodnout, jestli je smysluplnější individuální výuka samostatně nebo podpora přímo v hodině, kdy může pomoci v začlenění, dovysvětlit češtinu, připravit pro učitelku podklady. Impulzem k asistování v hodinách byla například potřeba ze strany učitelky ČJ

v kmenové třídě, která si nevěděla rady se zapojením jedné žákyně. Domluvílo se, že učitelka ČDJ bude chodit pravidelně na výuku do kmenové třídy, tam pomáhala v zapojení a zároveň se společně domlouvaly s učitelkou ČJ **na postupech ve výuce** (např. psaní slohových útvárů na základě srozumitelných klíčových vizuálů anebo práce se slovesy) a realistických **výstupech a cílech výuky**. Zároveň pak **přizpůsobovala výuku ČDJ a propojovala ji s výukou ČJ ve svých individuálních hodinách**. Trénovaly tedy učivo ČJ (např. číslovky, slovesa) na slovní zásobě, které žákyně rozuměla. Z toho pak byla hodnocená na vysvědčení a zároveň dosahovala stejných výstupů jako ostatní žáci.

Zajímavé bylo také nastavení pravidla, kdy učitelka ČDJ měla **PRÁVO** jít se podívat do výuky ke svému žákovi z kurzu a to i v případě, že učitel by byl proti. Toto opatření mělo fungovat jako prevence odmítání učitelů náslechu v hodině. Bylo pochopitelně vysvětleno, k čemu náslech směřuje a že se nejedná o kontrolu...

Výuka ČDJ vs. doučování

Protože je výuka ČDJ, její obsah a metodologie, cíl atd. stále novinkou, narážely učitelky ČDJ často na nepochopení smyslu výuky ČDJ jako specifického předmětu směřujícího především k osvojení jazyka na komunikační úrovni a rozvoj slovní zásoby, čtení a psaní (z hlediska ČDJ). Učitelé tak přicházeli s požadavky, aby děti doučily látku z probíraných témat v jejich předmětu (např. přírodopis, dějepis). Nebo naopak, aby děti připravily na výuku či na písemku.

Museli jsme opakovaně vysvětlovat, že cílem ČDJ je něco jiného, že doučování z předmětů či ČJ má být jindy (např. po škole) nebo musí probíhat cílená podpora přímo při výuce. Jedině, kdy bylo „doučování“ legitimní, bylo **tematické rozšiřování slovní zásoby** (v rámci propojování obsahu a jazyka), případně u skupiny B se ojediněle může jednat o zvláštní přípravu na písemku (např. pololetní), aby dítě dostalo šanci uspět.

3. Co dělám když...

Zažívaly jsme různé situace, tady jsou některé z nich. Nejde o kompletní výčet ani o „metodiky či kuchařku“. Slouží pro inspiraci, jak je možné postupovat.

Učitel za mnou přijde, abych doučil dítě husity, žahavce nebo lumírovce...

- ... vysvětluju, že ČDJ je jiný předmět se specifickým obsahem a že žahavcům moc nerozumím (i když je to někdy opravdu zajímavé ☺)
- ... nabídnu, že doučování či výuku konkrétního obsahového tématu můžu zařadit jen několikrát za rok – hlavně ad hoc, když je důležitá písemka, dítě je ve stresu a na ČDJ by se stejně nesoustředilo

Žák je nemotivovaný, neučí se, nenosí úkoly, ignoruje mě .....

- ... dávám adekvátní úkoly, které může splnit, třeba se chytí
- ... pravidelně zařazuju testy a úkoly (adekvátní schopnostem a znalostem), kde se ukáže, kdo pracuje a kdo ne, třeba ho to rozhýbe (cíl není nachytat, ale motivovat k akci)
- ... domluví se s vedením školy, že píšu známky do žákovské knížky (bakalářů), třeba to vyburcuje rodiče nebo dítě samotné
- ... napíšu e-mail rodičům, doptám se, co se děje, a domluvíme se na postupu
- ... podporuju ho v bezpečném prostředí
- ... sledujeme pokrok s třídním učitelem a průběžně si říkáme, jak je dítě na tom...

Zdá se mi, že dítě má i jiný problém, než neznalost jazyka ....

- ... iniciuju schůzku s třídním učitelem, speciálním pedagogem a rodiči
- ... společně doporučíme návštěvu ŠPZ

Dítě je na češtině jen proto, že je cizinec, ale bylo by potřeba spíš doučování

- ... udělám jazykovou diagnostiku a z ní se ukáže úroveň a potřebnost podpory

Nevím, kde dítě je? Nepřišlo na ČDJ a není ani na hodinách...

- ... proberu s třídním učitelem, že dítě nepřišlo (třeba mělo plavání? exkurzi?)
- ... iniciuju na pedagogické poradě systémové řešení situace na míru škole, jak zjišťovat docházku

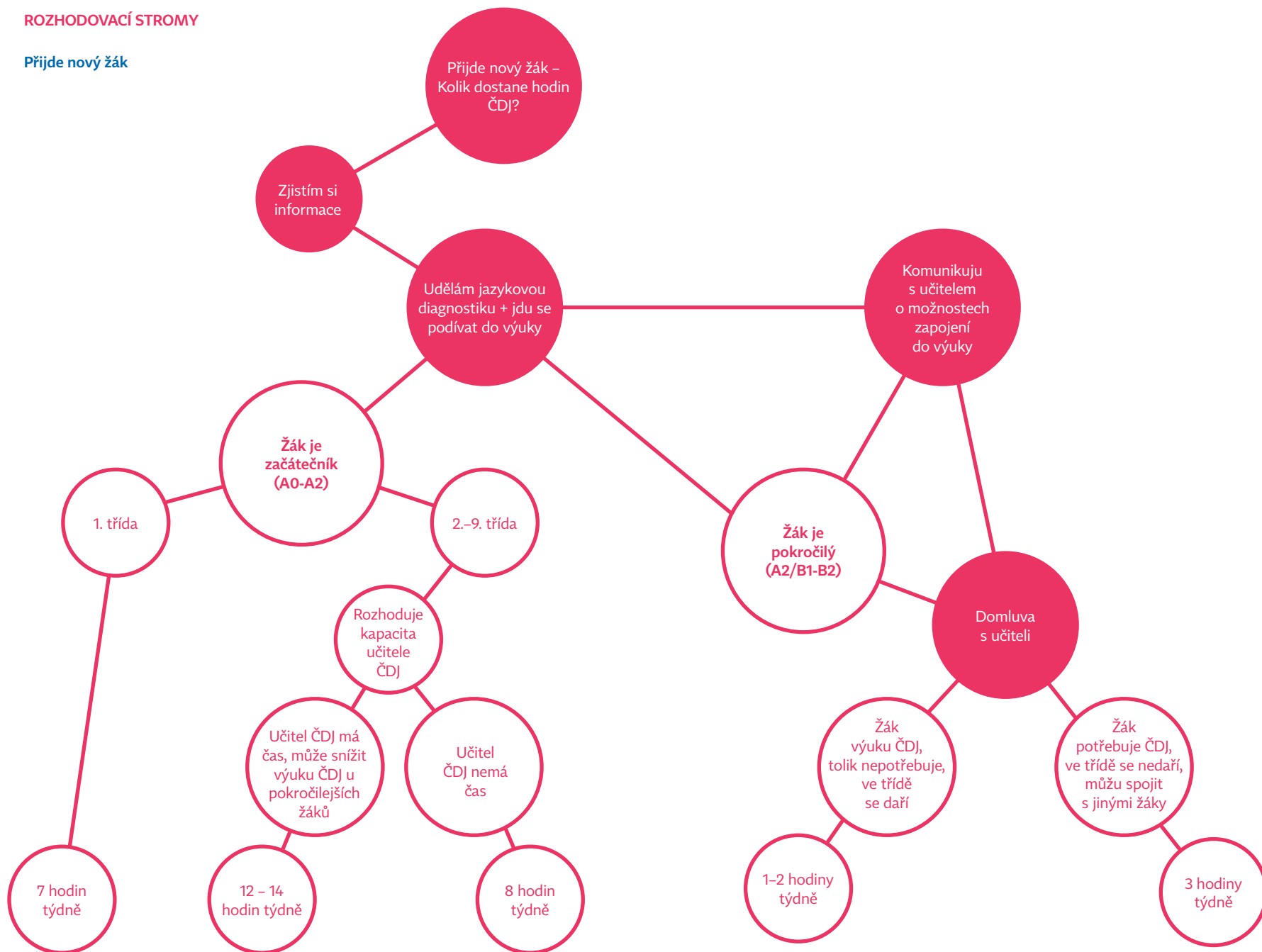
Učitel ve třídě ponižuje dítě rasistickými poznámkami

- Když mám čas v rozvrhu, můžu si dítě vzít na nějaké hodiny a psychicky ho tak podpořit (ale není to dlouhodobé řešení)
- Můžu iniciovat podpůrné programy pro celou školu (a promluvit si s vedením školy)

Děti spolu ve třídě mluví jinak než česky

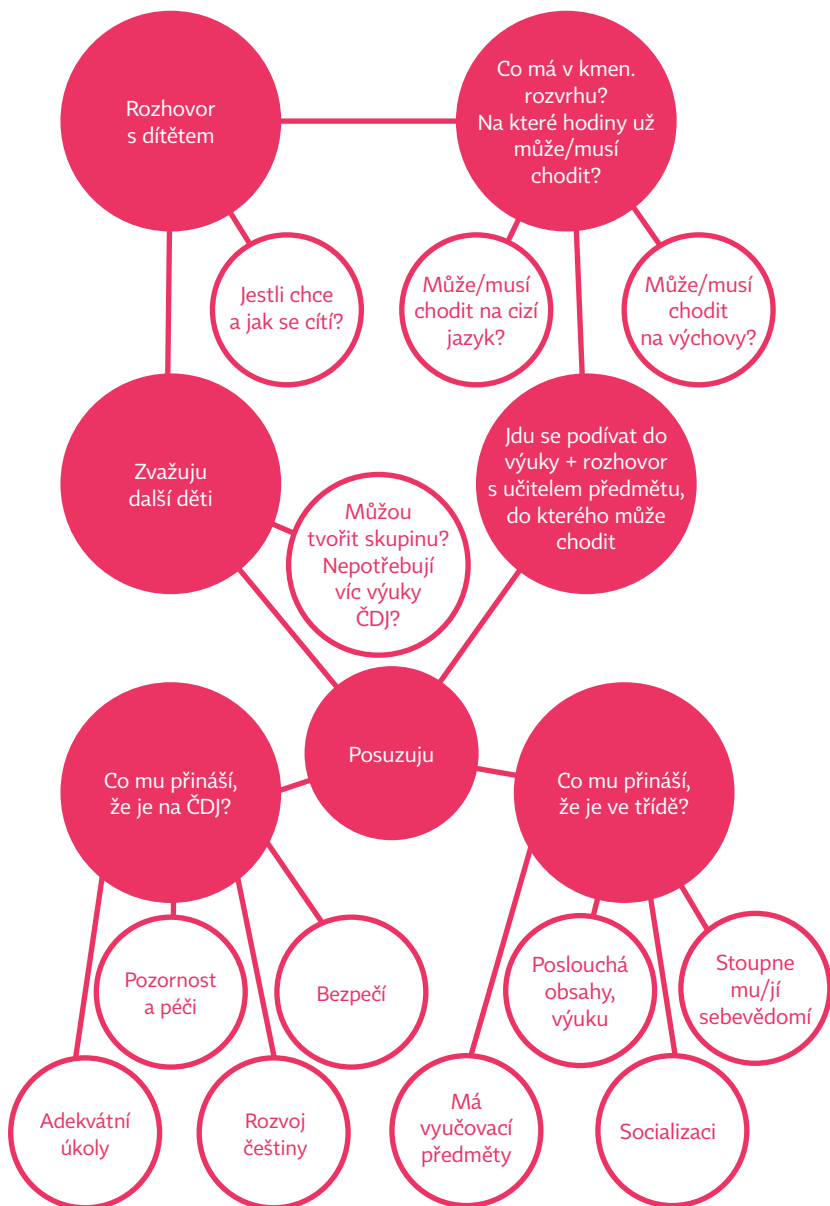
- ... na začátku uděláme pravidla a „ve třídě jen čeština“ je jedno z nich – pak to připomínám
- ... uděláme si s dětmi rituál – když přejdu tuto čáru/práh třídy, už mluvíme jen česky

Přijde nový žák

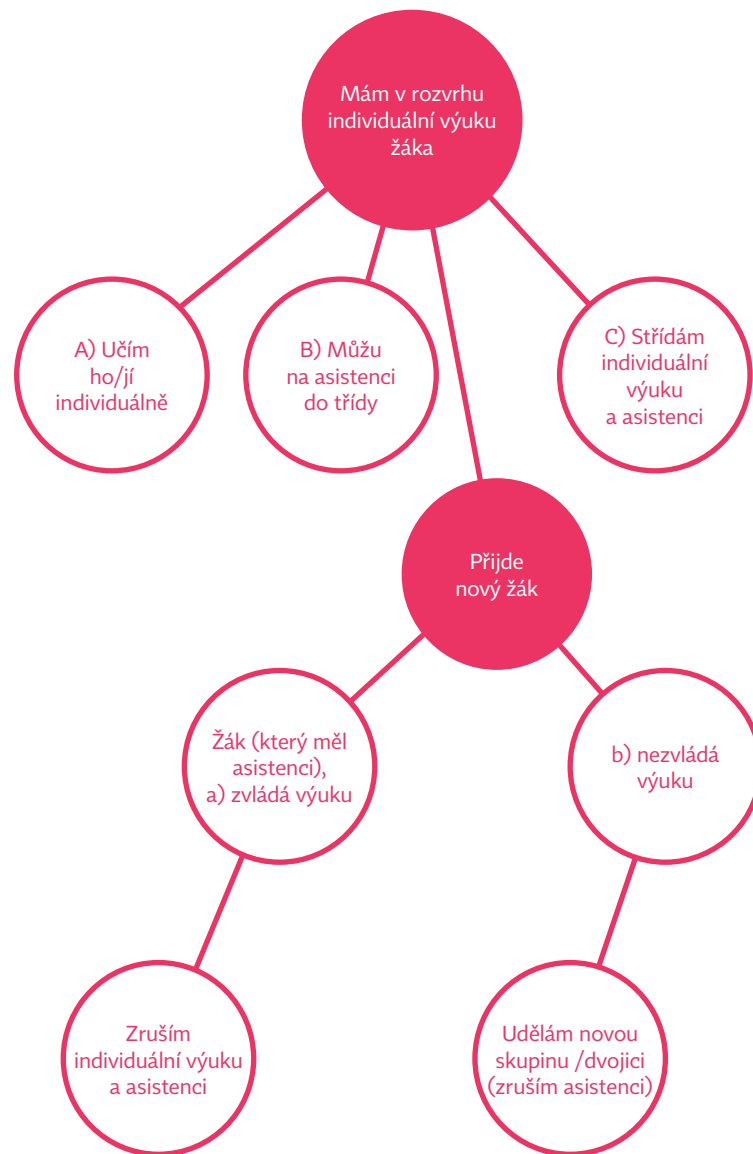

Kdy ubíráme výuku ČJD?

Podle čeho se učitel rozhoduje, kolik hodin kdo potřebuje?
Souvisí i s obsahem výuky a jak se žák zapojuje v kmenové třídě!

Asistence nebo individuální výuka?

Chodím na asistenci a dívat se na hodiny – vím, kdo prospívá a kdo neprospívá!

4. Jak si zorganizovat ČDJ ve škole – krátký check-list pro učitele ČDJ

Pokud jste v situaci, že budete ve Vaší škole učit dítě nebo děti s OMJ, pro zdárný začátek jsou velmi důležité následující podmínky, které jsme vysledovaly hlavně při našem působení na ZŠ Curie a ZŠ Angel.

- Sestavím si **seznam dětí s OMJ** s příslušnými informacemi: Jméno, třída, věk, země původu, délka pobytu v ČR, historie školní docházky (tady x tam). Pokud už dítě do školy chodí: Jak se zapojuje do výuky, jak rozumí a reaguje podle dojmu třídního učitele/ostatních učitelů.
- Stanovím **jazykovou úroveň**, jdu se na děti podívat i do tříd, protože musím zjistit, jak se zapojují do výuky, zda vůbec, a rovnou si o nich promluvíím s učiteli.
- Podle určené úrovně **navrhnou počet hodin ČDJ (max. 12 vh, min. 1 vh)**. Návrh viz kapitola A1 *Co považujeme za minimum*.
- Vymyslím **rozvrh ČDJ - vždy na následující čtvrtletí - mění se podle potřeby každého dítěte**.

Dítě by se svou třídou mělo být na výchovy a alespoň na jednu hodinu od každého předmětu (např. na jeden přírodopis ze dvou atp.).

Lepší je vždy skupina dětí, u začátečníků nebo hodně pokročilých můžeme společnou a individuální výuku kombinovat.

- Konzultuji rozvrh s třídními učiteli (můžou mi uniknout výjimečné akce nebo změny v rozvrhu, např. pravidelné plavání, třídnické hodiny atp.), dobře míněné podněty učitelů beru v potaz a snažím se jim vyjít vstříc.
- Výsledný rozvrh předám vedení školy a třídním učitelům – ti seznámí s rozvrhem rodiče.
- S dítětem si rozvrh namalujeme, aby mu bylo jasné, kdy bude na češtinu chodit (zpočátku pro děti můžu chodit do třídy a neurážím se, když dítě nebo učitel zapomínají – jde o to, aby si všichni zvykli).

- Pokud dítě dělá pokroky a je schopno se víc zapojovat do běžné výuky, počet hodiny ČDJ snížím – nejlépe je dělat změny na čtvrtletí společně s průběžným hodnocením.
- Kombinuji výuku ČDJ a asistenci v hodinách.
- Rozmyslím místo výuky – ideálně stálá učebna určená pro výuku češtiny pro cizince (můžu skladovat materiály a využívat stěny k věšení plakátů – kreslených slovníků, gramatických tabulek, diagramů).
- Rodičům** nechám přeložit do jejich jazyka informovaný souhlas se specifickým vzděláváním dítěte – pokud je ČDJ místo standardních předmětů (musejí podepsat rodiče).
- Pokud rodiče nemluví česky, domluvíím na třídní schůzky **přítomnost tlumočnicka** – na začátku (informace k výuce ČDJ + hodnocení dítěte), popř. v průběhu roku. Pokud se vyskytnou problémy v komunikaci s dítětem, domluvíím schůzku tlumočnick, třídní uč., rodiče, dítě).
- Dohlédnu, aby všechny děti s OMJ měly a používaly svůj vlastní **slovník** přiměřené velikosti a kvality (zakoupí rodič nebo škola do své knihovny).
- Vytvořím si **učební plán a cíle pro jednotlivé děti** – viz Vzdělávací obsah ČDJ + metodika jazykové přípravy ČDJ.
- Obstarám si **materiály** pro výuku – knihy, weby, obrázky...
- Každé čtvrtletí předám písemné **hodnocení** z předmětu a známku třídnímu učiteli, dělám **průběžné testy** a sleduji systematicky pokrok v ČDJ, konzultuji vliv práce v ČDJ na hodnocení z předmětu ČJ – záleží na úzu školy.

Příloha

Popis jazykových úrovní

A0 = nedomluví se

Dítě nereaguje s jistotou ústně, písemně ani jakýmkoli projevem na jednoduché pokyny, otázky /typu (Máš...? Otevři. Napiš. Přečti. Rozumíš?). Reaguje pouze, pokud je ze situace jednoznačně zřejmé, o co se jedná, a když učitel doprovází promluvu názornými ukázkami (např. Napiš. – Učitel vezme tužku a píše a pak dá tužku žákovi.). Není schopen zapojit se do provozu třídy a školy bez velmi výrazné pomoci.

Co pomáhá, aby dítě překonalo tuto úroveň: rozvíjet slovní zásobu a komunikaci zaměřenou na školní prostředí a nejbližší okolí.

A1 = domluví se s pomocí

Dítě reaguje věcně správně na jednoduché pokyny, otázky, orientuje se ve známých školních a osobních situacích. Když mluví, může špatně vyslovovat, když píše, může psát s chybami. Jeho projev je jednoduchý (vyjadřuje se jednoslovně nebo ve velmi krátkých větách) a většinou používá nesprávné gramatické tvary. Ve třídě je už schopné učit se názorné věci – např. přiřazovat slova k obrázkům, schémátům třeba i ve složitějším kontextu, pokud je úkol jednoduchý a názorný. Co pomáhá, aby dítě překonalo tuto úroveň: rozšiřovat slovní zásobu okruhů Vzdělávacího obsahu ČDJ a podporovat v těch dovednostech, které jsou nejslabší.

A2 = domluví se

Dítě se domluví v běžných školních i osobních situacích, reaguje bez problémů slovně, písemně i činem. V jeho projevu se vyskytují gramatické chyby, má nedostatečnou slovní zásobu, nebrání to ale dorozumění s ním.

Dítěti na této úrovni nebrání zapojení do třídy a výuky neznalost češtiny na běžné komunikační úrovni. Bude mít ale problémy se slovní zásobou, s jazykovými strukturami k vyjádření složitějších myšlenek a s čtením s porozuměním (texty v učebnici a literární texty). A úroveň znalosti češtiny mu pravděpodobně bude bránit ve školní úspěšnosti.

Co pomáhá, aby dítě překonalo tuto úroveň: Rozvíjíme slovní zásobu a strategie práce s textem, psaní jako pravopis i jako souvislé psaní – využíváme doplňování do jazykových struktur k různým slohovým útvarům. Pracujeme s učiteli v kmenové třídě na stanovení minima a využití názorných pomůcek. Pokud to jde, propojujeme výuku ČDJ s tématy z dalších předmětů.

B1 = nemá problém s běžným vyjadřováním, ale má problém ve výuce – s vyjadřováním, psaním a čtením složitějších textů

Dítě na této úrovni zvládá školní provoz a výuku, ale často naráží na to, že nemá dostatečnou slovní zásobu, dostatečně rozvinuté vyjadřovací schopnosti, špatně píše (většinou označuje jinak hlásky, nedodržuje hranice slov v písmu, velká písmena na začátku vět), nemluví gramaticky správně. Tyto problémy většinou identifikují učitelé.

Co pomáhá, aby dítě překonalo tuto úroveň: Rozvíjíme slovní zásobu a strategie práce s textem, psaní jako pravopis i jako souvislé psaní – využíváme doplňování do azykových struktur k různým slohovým útvarům. Pracujeme s učiteli v kmenové třídě na stanovení minima v dalších předmětech a využití názorných pomůcek. Pokud to jde, propojujeme výuku ČDJ s tématy z dalších předmětů.

B2 = mluví i rozumí velmi dobře, ale to, že neumí česky jako rodilý mluvčí, mu brání ve školní úspěšnosti

Co pomáhá, aby dítě překonalo tuto úroveň: Poskytujeme dítěti především prostor, aby se mohlo déle souvisle vyjadřovat a pěstovat svůj psaný a mluvený projev mimo provoz plné třídy. Získá tak jistotu v projevu. Pracujeme s učiteli v kmenové třídě na využití názorných pomůcek. Pokud to jde, propojujeme výuku ČDJ s tématy z dalších předmětů. Pracujeme např. s knihami nebo přírodopisem či dějepisem, prvoukou na 1. stupni.

C1 = jejich mluvený i psaný projev se blíží rodilému mluvčímu, mohou mít ale větší problém v některé z dovedností, většinou s psaním, které je na nižší úrovni než ostatní dovednosti

Co pomáhá, aby dítě překonalo tuto úroveň: Poskytujeme dítěti především prostor, aby se mohlo déle souvisle vyjadřovat a pěstovat svůj psaný a mluvený projev mimo provoz plné třídy, získá tak jistotu v projevu. Pracujeme s učiteli v kmenové třídě na využití názorných pomůcek, a pokud to jde, propojujeme výuku ČDJ s tématy z dalších předmětů. Jestliže pečujeme o dítě na této úrovni, je to především proto, že jsme se domluvili s jeho učiteli, že mu prospěje trénink jedné dovednosti (psaní nebo gramatika ČDJ), případně vysvětlení nějakých obsahů z vyučování. Nejedná se ale o doučování ad hoc, z hodiny na hodinu, ale o dlouhodobější plán. Pracujeme např. s knihami nebo přírodopisem či dějepisem, či prvoukou na 1. stupni.

Organizujeme výuku češtiny jako druhého jazyka

Autorky

Kristýna Titěrová, Barbora Nosálová, Petra Lacinová,
Jana Zaoralová, Markéta Slezáková, Hana Mlynářová

Editorka Kristýna Titěrová

Jazyková korektura Petr Lovětínský

Grafická úprava Kateřina Puncmannová, Studio Breisky

Tisk Družstvo OPUS VDI

Poděkování

Děkujeme Základní škole nám. Curieových a Základní škole
a mateřské škole Angel v Praze 12 a všem jejich učitelům
a žákům s OMJ, se kterými jsme spolupracovali.

Evropská unie
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

Materiál byl vytvořen v rámci projektu Češtinou k inkluzi,
který je spolufinancován Evropskou unií.

www.meta-ops.cz

www.inkluzivniskola.cz

**Vydala META, o.p.s. – Společnost pro příležitosti
mladých migrantů**

Ječná 17, 120 00 Praha 2

2018

1. vydání

ISBN 978-80-88171-16-4

META, o.p.s. je nezisková organizace, která od roku 2004 podporuje cizince v rovném přístupu ke vzdělávání a pracovní integraci. Současně poskytuje podporu učitelům a školám, které se potýkají se specifickými potřebami dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem (OMJ). Od roku 2009 spravuje portál www.inkluzivniskola.cz, kde zveřejňuje veškeré dostupné informace a materiály pro pedagogy k tématu vzdělávání a začleňování dětí a žáků s OMJ. Prostřednictvím svých aktivit napomáhá rozvoji otevřeného dialogu a porozumění mezi cizinci a většinovou společností.